

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Taarikõnnu looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega moodustatakse olemasoleva kaitseala ja Aleti musta-toonekure püsielupaiga põhjal Taarikõnnu looduskaitseala, muudetakse kaitseala kaitse-eesmärke ja kehtestatakse uus kaitsekord.

Taarikõnnu looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) asub Pärnu maakonnas Vändra vallas Kõnnu ja Vilivere külas ning Rapla maakonnas Kehtna vallas Ellamaa ja Reonda külas.

Kavandatava Taarikõnnu looduskaitseala territoorium on olnud osaliselt kaitse all Taarikõnnu looduskaitsealana ja Aleti must-toonekure püsielupaigana. Taarikõnnu looduskaitseala võeti kaitse alla Vabariigi Valitsuse 30. mai 2001. a määrusega nr 189 „Taarikõnnu looduskaitseala kaitse alla võtmine ja Taarikõnnu looduskaitseala kaitse-eeskiri”. Aleti must-toonekure püsielupaik võeti kaitse alla keskkonnaministri 3. juuli 2006. määrusega nr 43 „Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri”.

Vastavalt looduskaitseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kehtestatakse alale uus kaitsekord ja liidetakse kokku üheks kaitsealaks piirnevad kaitstavad loodusobjektid. Kompleksne ökosüsteemne kaitse on vajalik Taarikõnnu loodusala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste säilimiseks.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva looduskaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda ja korrigeeritakse kaitseala välis- ja vööndite piire. Muudatuse on tinginud vajadus tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud soo- ja metsaelupaikade kaitse. Samuti vajadusest tagada Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25; edaspidi *linnudirektiiv*) I lisas nimetatud linnuliikide ja nende elupaikade kaitse. Moodustatav kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluva Taarikõnnu loodusala ja osaliselt Taarikõnnu-Kaisma linnuala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regiooni kaitse planeerimise spetsialist Meelis Suurkask (tel 516 4997, e-post meelis.suurkask@keskkonnaamet.ee), arvestades Mari Raidla ja Kristo Kiikeri eksperdiarvamusega. Eelnõuga kavandatud kitsenduste vajalikkust, looduskaitseadusele vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhataja Taavi Tattar (tel 786 8371, e-post taavi.tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 627 2178, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ning advokaadibüroo FORT vandeadvokaadi abi Kristel Raamat (tel 646 4045, e-post

kristel.raamat@fortlegal.com), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Taarikõnnu looduskaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Taarikõnnu raba (Põrguraba), Laianiidu raba ja Lõo (Aruniidu) raba maastikukomplekse, neid ümbritsevaid metsa- ja sookooslusi ning kaitsealuseid liike.

Eesmärk on kaitsta ka elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas. Kaitstavad elupaigatüübid on huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).

Lisaks kaitstakse kaitsealal linnuliike, mida linnudirektiiv nimetab I lisas, ning nende elupaiku. Need liigid on kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), metsis (*Tetrao urogallus*), teder (*Tetrao tetrix*), laanepüü (*Bonasa bonasia*) ja öösorr (*Caprimulgus europaeus*). Samuti kaitstakse kaitsealust taimeliiki kolmehõlmaline batsaania (*Bazzania trilobata*). Peale eeltoodu kaitstakse Taarikõnnu looduskaitsealal rändlindude peatuspaiku.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus ja rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Taarikõnnu looduskaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine.

Ohustatus ja haruldus

Haruldased ja ohustatud kooslused. Taarikõnnu looduskaitsealal asuvad elupaigatüübid huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse. Elupaigatüübid rabad, vanad loodusmetsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad on loodusdirektiivi I lisas märgitud esmatähtsate elupaikadena. Need elupaigatüübid on intensiivse metsamajanduse tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana.

Huumustoiteliste järvede ja järvikute (3160) elupaigatüüpi kuuluvad huumustoitelised rabaveekogud, milleks on pruuniveelised järved ja rabalaukad. Veekogude vesi on happeline ning rohke humiinaine tõttu üsna tume. Kõige rohkem leidub meil rabajärvi ja -laukaid, kus kõrgem kaldataimestik kas puudub või on väga hõre, veesiseseid soontaimi ei kasva ning ka ujulehtedega taimi on vähe. Veekogude kallastel või kaldavees kasvab rohkesti turbasamblaid. Taarikõnnu looduskaitsealal asub nimetatud elupaigatüüp rabalaugastena ning on tihedalt seotud raba elupaigatüübi arenguga. Taarikõnnu looduskaitsealal leidub huumustoiteliste järvede ja järvikute elupaigatüüpi ühtekokku 46 ha suurusel alal.

Rabade (7110*) elupaigatüüp on soode arengu viimane aste, kus taimede surnud osadest ladestunud turvas on nii tüse, et taimede juured ei küüni enam toitainerikka veeni. Taarikõnnu looduskaitseala rabasid inventeeriti Eesti Vabariigi Keskkonnaministeeriumi koordineeritud projekti „Eesti märgalade kaitse ja majandamise strateegia” (Paal jt 1999) käigus. Inventeerijad leidsid, et rabad on hästi säilinud ja vähese inimõjuga. Taarikõnnu looduskaitseala hõlmab kolme rabamassiivi: Taarikõnnu raba (Põrguraba), Lõo (Aruniidu) raba ja Laianiidu raba.

Taarikõnnu raba (Põrguraba) puhul on suures osas tegemist laukaraba kasvukohatüübiga. Raba on oluline loodusliku mitmekesisuse ja maastiku seisukohast. Rabal on suur väärtus ümbruskonna veerežiimi stabiliseeriva ja mõjutava alana, inimõju peaaegu puudub. Lõo (Aruniidu) rabas on mitmekesise laukaraba, älveraba ja rabametsa kasvukohatüübid. Raba on väärtuslik loodusliku mitmekesisuse seisukohast ning kui ümbruskonna veerežiimi stabiliseeriv ja mõjutav ala, inimõju peaaegu puudub. Laianiidu rabas on valdavalt levinud puis-mättaraba kasvukohatüüp. Raba looduskaitsealine väärtus on väiksem kui Taarikõnnu ja Lõo rabal, kuid siiski arvestatav. Kuivenduse mõju on märgatav.

Taarikõnnu looduskaitsealal on raba elupaigatüüpi ühtekokku 1394,5 ha suurusel alal.

Siirde- ja õõtsiksoode (7140) elupaigatüüp on vaheaste madal soo arengust kõrgsooks ehk rabaks. Mättavahedes kasvavad taimed saavad toitained hankida veel põhjaveest, aga mättal kasvavad taimed enam põhjaveeni ei küüni. Õõtsiksoo on kujunenud veekogude kinnikasvamisel. Taimede juurte ja vartega läbipõimunud ning osaliselt turvastunud õõtsikkamara alla jääb püdel muda või veekiht. Õõtsikkamaral kasvavad valdavalt madalsootaimed. Siirde- ja õõtsiksoo elupaigatüüpi on Taarikõnnu looduskaitsealal 28,9 ha, mis moodustab 1,16% loodusala pindalast.

Nokkheinakoosluste (7150) elupaigatüüpi leidub Eestis rabaälvestes ja see on üks osa rabale iseloomulikust taimkattekompleksist. Kuna väljaspool rabasid võib meil nokkheinakooslusi leida vaid väga väikeste fragmentidena, ei ole seda loodusdirektiivi elupaigatüüpi Eestis vaja iseseisva tüübina käsitleda. Taarikõnnu looduskaitsealal leidub nokkheinakooslusi raba elupaiga koosseisus ning elupaiga kaitsemeetmed ühtivad raba kaitsemeetmetega.

Vanade loodusemetsade (9010*) elupaigatüüp on inimõjuta või vähese inimõjuga metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodusemetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisohus. Vanades loodusemetsades leiavad elupaiga paljud ohustatud liigid, eriti samblad, samblikud, seened ja selgrootud loomad.

Vanade loodusemetsade elupaigatüübi puhul on Taarikõnnu looduskaitsealal valdavalt tegemist vanade männikutega, lisaks leidub kuuse-segametsi. Suurem osa vanade loodusemetsade elupaigatüübist on rohkemal või vähemal määral mõjutatud kuivendusest ning nende seas on puistuid, mis on kuivendatud juba nii ammu, et kõdusoomullad on peaaegu mineraliseerunud. Taarikõnnu looduskaitsealal leidub vanade loodusemetsade elupaigatüüpi 59 ha suurusel pindalal ning loodusliku arengu tulemusena võib elupaiga pindala suurenedagi 94 ha.

Rohunditerikaste kuusikute (9050) elupaigatüüp hõlmab hea veevarustusega ning toitainerikkaid pehme mullahuumusega alasid maapinnalähedase liikuva põhjaveega orgudes, nõlvade jalameil ja sooservades. Puurindes valitseb kuusk, kuid kaasneda võivad laialehelised liigid. Metsa rohuline on kõrgekasvuline ja liigirikas.

Rohunditerikkad kuusikud on levinud väiksemate laikudena peamiselt kaitseala servaaladel. Elupaigatüübile tüüpilisi viljakamaid parasniiskeid muldasid on alal vähe ning enamasti on elupaik tekkinud kuivenduse mõjul. Rohunditerikaste kuusikute elupaikade esinduslikkus, seisund ja looduskaitsealine väärtus on valdavalt keskmine. Selle elupaigatüübi metsad mitmekesistavad kaitseala ja loovad elupaiku teistele liikidele. Taarikõnnu looduskaitsealal asub rohunditerikaste kuusikute elupaigatüüp 32 ha suurusel pindalal.

Soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) elupaigatüüp on niisked või märjad metsad. Eestis käsitletakse seda tüüpi laiamahtulise, hõlmates sellega lisaks madal soo- ja lodumetsadele ka lehtpuuenamusega soostunud metsad. Soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüp on tundlik kuivenduse suhtes ning säilinud kaitseala osades, kus kuivenduse mõju pole olnud väga suur. Väärtuslikema osa selle elupaiga metsadest moodustavad säilinud lodumetsakooslused. Taarikõnnu looduskaitsealal asub elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad 122 ha suurusel pindalal.

Siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) elupaigatüüp erineb siirdesoo ja raba elupaigast märgatavalt tihedama ja kõrgema puurinde poolest (puurinde liituvus 0,3 ja puude keskmine kõrgus on üle 4 m). Siirdesoometsas moodustavad puurinde sookask ja mänd, rabametsas valitseb mänd.

Siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüüp on levinud rabade ümber ning kaitseala põhjaosas, kus sealne siirdesoomets moodustab suurema osa Selja piiranguvööndist. Siirdesoometsade pindala ületab veidi rabametsade pindala, samas võib olla osa vähemväärtuslike siirdesoometsa kooslusi tekkinud rabametsa kuivendamisel. Raba- ja siirdesoometsade seisund ja looduskaitsealine väärtus on alal väga varieeruv. Metsade säilimist on soodustanud vähene metsamajanduslik huvi nende vastu, elupaikasad on kahjustanud aga ulatuslik kuivendamine, mille tulemusel on osa endist soometsa kõdusoostunud. Taarikõnnu looduskaitsealal asub siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüüp 366 ha suurusel pindalal ning loodusliku arengu tulemusena võib elupaiga pindala suurenda 410 hektarini.

Kaitsealused liigid

Taarikõnnu looduskaitsealale jääb eriti ohustatud haudelinnuliikide kaljukotka (*Aquila chrysaetos*) ja must-toonekure (*Ciconia nigra*) pesitsus- ja toitumisala; ohustatud haudelinnuliigi metsise (*Tetrao urogallus*) pesitsus- ja toitumisala; ohulähedaste haudelinnuliikide tedre (*Tetrao tetrix*), laanepüü (*Bonasa bonasia*) ja öösorri (*Caprimulgus europaeus*) pesitsus- ja toitumisala.

Tabel 1. Taarikõnnu looduskaitseala kaitse-eesmärgiks olevad linnuliigid

Liik	Eeldus	Kaitsekate- gooria Eestis	Punase raamatu kateooria	Linnu- direktiivi lisa nr ¹
kaljukotka (<i>Aquila chrysaetos</i>)	ohustatus	I	ohualdis	I
must-toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>)	ohustatus	I	ohustatud	I
metsis (<i>Tetrao urogallus</i>)	ohustatus	II	ohualdis	I, II, III
teder (<i>Tetrao tetrix</i>)	ohustatus	III	ohulähedane	I, II, III
laanepüü (<i>Bonasa bonasia</i>)	ohustatus	III	ohuväline	I, II
öösorr (<i>Caprimulgus europaeus</i>)	ohustatus	III	ohuväline	I

1) Linnudirektiivi lisa nr selgitus:

Linnudirektiivi I lisas on kirjas need linnuliigid, keda peetakse Euroopa territooriumil ohustatuks ja kelle kaitseks tuleb moodustada linnualad.

Linnudirektiivi II lisas on kirjas liigid, keda võib küttida (v.a pesitsus- ja kevadrändeperioodil).

Kui linnudirektiiv keelustab elusate või surnud linnuliikide, nende selgelt eristatavate kehaosade või nendest valmistatud toodete müügi, müügiks transportimise, müügi eesmärgil pidamise ning muu müügiga seotud tegevuse, siis linnudirektiivi III lisas on kirjas need linnuliigid, kelle puhul eespool mainitu on lubatud tingimusel, et linnud on tapetud või püütud seaduslikul teel.

Kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*) on Eestis I kaitsekategooriasse arvatud ja linnudirektiivi I lisasse kuuluv liik, kes eelistab pesitsemiseks suurte loodusmassiivide soolasid, kus rajab pesa tavaliselt soosaare või sooserva metsa. Viimastel aastakümnetel on liigi arvukus taastunud

55–65 paarini. Kaljukotka kaitse tegevuskava eelnõu seab lähiaja (aastani 2017) kaitse-eesmärgiks liigi arvukuse suurenemise kuni 70 paarini ning pikaajaliseks (aastani 2027) kaitse-eesmärgiks 80 paarini. Eesmärkide saavutamiseks näeb tegevuskava ette üheksa kaitsemeetet. Nendest olulisimad on soode ja soometsade kaitse, soode taastamine, metsakanaliste kaitse tõhustamine, elupaikade häirimise vähendamine, uute pesapaikade otsimine ja kaitse alla võtmine (Sein, G. 2013. Kaljukotka (*Aquila chrysaetos*) kaitse tegevuskava. Kotkaklubi).

Must-toonekurg (*Ciconia nigra*) on Eestis I kaitsekategooriasse arvatud ja linnudirektiivi I lisasse kuuluv liik. Must-toonekurgede arvukus on Eestis 100–115 paari ja viimaste aastakümnetega on see tugevalt vähenenud. Must-toonekure peamised ohutegurid on pesapaikade hävimine, pesitsusaegne häirimine, toitumisalade degradeerumine ja looduslikud ohutegurid (kisklus). Must-toonekure seisundi parandamiseks on vajalik jätkuvalt kaitsta ka neid elupaiku, kus viimaste aastate jooksul pole must-toonekured pesitsenud. Need elupaigad on alternatiivseks elupaigaks uutele paaridele või neile, kelle pesapaigad on (meile teadmata) metsade majandamise tõttu hävinud (Sellis, U. 2009. Must-toonekure (*Ciconia nigra*) kaitse tegevuskava aastateks 2009-2013, Kotkaklubi).

Metsis (*Tetrao urogallus*) kuulub Eesti kaitstavate liikide II kaitsekategooriasse ja on määratud linnudirektiivi I lisa liikide hulka. Metsis on Eestis paikne lind ja eelistab elupaigana vanu loodusmetsi. Metsise mängupaigad asuvad Eestis eelkõige suuremate või väiksemate rabade ümbruse männikutes, kus metsa vanus on kõige sagedamini 80–130 aastat. Valdavalt mängivad metsised traditsioonilistes mängupaikades, mida võivad kuked kasutada aastakümneid. Metsisekukkede arvukus on viimase kümnendi jooksul jätkuvalt vähenenud vaatamata mängude heale kaitstusele (94% teadaolevatest mängudest on kaitse all). 2012. aastal oli teada 388 asustatud metsisemängu. Metsisekukkede arvukushinnang aastatel 2007–2012 on Eestis 1100–1200 isendit. Suurteks ohuteguriteks hinnatakse elupaikade killustumist, kisklust, kuivenduse mõjul toimuvat elupaiga kvaliteedi halvenemist ning nende tegurite omavahelist koosmõju, aga ka pikaajalisi maastikumuutusi, mille tõttu ohustab mängu isolatsiooni jäämine ja eelistatud elupaikade killustumine (Randla, T. jt. 2015. Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava).

Teder (*Tetrao tetrix*) kuulub Eesti kaitstavate liikide III kaitsekategooriasse ja on määratud linnudirektiivi I lisa liikide hulka. Eestis on teder regulaarne haudelind ja talvituja. Tedre pesitsusaegseks arvukuseks Eestis on hinnatud 6000 – 12 000 paari (teder on üks polügaamsetest liikidest, kes ei moodusta püsivaid paare, kuid traditsiooniliselt esitatakse kirjanduses ka selliste liikide pesitsusaegsed arvukused tinglikult paaridena). Teder on levinud ebahõltselt üle kogu Eesti. Liik asustab mitmesuguseid elupaiku, eriti tähtsad on tema jaoks

sood ja nende servakooslused.

Alates eelmise sajandi keskpaigast on tedre arvukus vähenenud. Tedre kaitse üldine eesmärk on arvukuse vähenemise peatamine ja liigi soodsa seisundi saavutamine. Peamised ohutegurid on elupaikade kvaliteedi halvenemine, hävimine ja fragmenteerumine, röövlus ning häirimine. Elupaikade säilitamine ning röövluse ja häirimise mõju vähendamine on peamised tingimused liigi soodsa seisundi saavutamiseks. Tedre kaitse on võimalik nii isendi, alade kui ka elupaikade (laiemas mõttes) kaitse kaudu (Kuus, A. koostaja, 2015. Tedre (*Tetrao tetrix*) kaitse tegevuskava. Eesti Ornitoloogiaühing).

Laanepüü (*Bonasa bonasia*) kuulub Eesti kaitstavate liikide III kaitsekategooriasse ja on määratud linnudirektiivi I lisa liikide hulka. Laanepüü on levinud Euraasia metsa- ja metsastepivööndis ning mägimetsades. Eestis on laanepüü mandril ühtlaselt levinud lind. Lääne-Eesti saartel on teada vaid üksikud leiupaigad. Laanepüü on meie kõige tavalisem kanaline. Laanepüü eelistab niiskeid aluspuisturikkaid kuuse-segametsi. Marjade valmimisel laanepüü elupaik laieneb tunduvalt ja siis võib teda kohata väga erinevates metsatüüpides. Põhiline oht laanepüüle on hoogne metsaraie ja looduslikud vaenlased. Metsislaste seireloenduse Eesti koondandmetest aastatel 1978–2005 ilmneb selgelt laanepüü arvukuse pikaajaline vähenemine. Praegu on laanepüü arvukus madalseisus (Viht, E. 2006. Laanepüü, meie metsade põlisasukas. Eesti Loodus 10).

Öösorr (*Caprimulgus europaeus*) kuulub Eesti kaitstavate liikide III kaitsekategooriasse ja on määratud linnudirektiivi I lisa liikide hulka. Eestis on öösorr üldlevinud haudelind, kelle arvukust on hinnatud 10 000 – 20 000 paarile (Elts, J. jt. 2009. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2003–2008. Hirundo 22: 3–31). Öösorr elab hõredates männipuistudes, aga ka segametsades. Eelistab nooremaid puistuid. Taarikõnnu looduskaitsealal elab öösorr Aruniidu ja Laianiidu sihtkaitsevööndi metsades.

Kolmehõlmaline batsaania (*Bazzania trilobata*) kuulub Eesti kaitstavate liikide II kaitsekategooriasse. Tegemist on väikesekasvulise sammaltaimega. Keskkonnaregistri andmetel on Eestis kaardistatud seitse leukohta, millest kolm asuvad looduskaitsealadel, kaks hoiualal (Ruhnu saar) ja kaks väljaspool kaitsealasid. Taarikõnnu looduskaitsealal leidub liiki ühes kasvukohas kaitseala Põrguraba sihtkaitsevööndis, Põrguraba rabast lääne pool asuvas kõdusoometsas.

Kolmehõlmaline batsaania kasvab Põhjamaades harva üksikult. Enamasti kasvab liik teiste sammalde hulgas, sageli moodustab metsa all suuri ja pakse mättaid kasvades rändrahnudel ja happelistel kividel. Samuti leidub taime mädanevatel puupalkidel ja kändudel. Eestis on sammalt leitud rabastuvates, soostuvates ja palumetsades, kus see kasvab polstrina maapinnal (Maasikpalu, K. 2006. Kaitstavad I ja II kategooria helviksamblaliigid Eestis. Käsikiri. Tartu Ülikool botaanika ja ökoloogia instituut).

Loodusdirektiivi rakendamine. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Taarikõnnu looduskaitseala kuulub Taarikõnnu loodusala (EE0020315) koosseisus üle-euroopalisse kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Taarikõnnu loodusala eesmärk on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (7110*), siirde- ja

õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) kaitse. Nimetatud elupaigatüüpide kaitse on ühtlasi ka Eesti riigi rahvusvaheliseks kohustuseks.

Linnudirektiivi rakendamine. Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tahtliku tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttimist ja nende (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üleeuroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Linnudirektiivi artikli 4 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid I lisas nimetatud liikide elupaikade kaitseks rakendama erimeetmeid, et kindlustada nende liikide säilimine ja paljunemine nende levikualal. Linnudirektiivi artikli 4 lõike 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada direktiivi lisades nimetatud regulaarselt leiduvate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaikade kaitseks erimeetmeid, mis tagaksid nende liikide säilimise ja paljunemise levikualal.

Taarikõnnu looduskaitseala kuulub Taarikõnnu-Kaisma linnuala (EE0020340) koosseisus üle-euroopaliselt kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Liigid, kes on nimetatud linnudirektiivi I lisas ning kelle elupaiku Taarikõnnu-Kaisma linnualal kaitstakse, on järgmised: kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), metsis (*Tetrao urogallus*), teder (*Tetrao tetrix*), laanepüü (*Bonasa bonasia*) ja öösorr (*Caprimulgus europaeus*). Kuna moodustatav Taarikõnnu looduskaitseala on oluline elupaik linnudirektiivi I lisas nimetatud kaitsealustele linnuliikidele, siis kaasneb sellega Eesti riigil kohustus rakendada meetmeid oluliste elupaikade ja peatuspaikade säilitamiseks. Looduskaitseala moodustamine on selle kohustuse täitmiseks parim võimalus.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Taarikõnnu looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodus- või linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilitamiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest II ja III kaitsekategooria liikidest, mida ei ole loetletud kaitseala kaitse-

eesmärgina, asuvad keskkonnaregistri andmetel kaitsealal järgmised kaitsealused liigid: mustsaba-vigle (*Limosa limosa*), mudanepp (*Lymnocyptes minimus*), hiireviu (*Buteo buteo*), hallõgija (*Lanius excubitor*), männi-käbilind (*Loxia pytyopsittacus*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*), väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*), heletilder (*Tringa nebularia*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), hoburästas (*Turdus viscivorus*), soo-loorkull (*Circus pygargus*), sookurg (*Grus grus*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), rüüt (*Pluvialis apricaria*) ja mudatilder (*Tringa glareola*) ning taimeliikidest roomav öövilge (*Goodyera repens*), harilik ungrukold (*Huperzia selago*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*), laialehine neuvaip (*Epipactis helleborine*), harilik porss (*Myrica gale*) ning sammaltaimedest sulgjas õhik (*Neckera pennata*). Nende liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Taarikõnnu looduskaitseala hõlmab mitme ohustatud ja haruldase liigi elupaiku, millest osa on kaitse all püsielupaikadena ja osa kaitseala koosseisus. Kavandatava Taarikõnnu looduskaitseala territoorium on olnud valdavas osas kaitse all Taarikõnnu looduskaitsealana ning väikeses osas Aleti must-toonekure püsielupaigana. Kokku kehtib Taarikõnnu looduskaitsealal kahest õigusaktist tulenev kaitsekord. Looduskaitseala moodustamisega soovitakse üksteisele lähestikku paiknevad eri kaitsealad koondada üheks terviklikuks looduskaitsealaks. Selle tegevuse peamine eesmärk on ühtlustada kaitsekorda, kehtestada püsielupaiga territooriumil paiknevate loodusväärtuste kaitseks konkreetsem ja proportsionaalne kaitsekord (s.o kaitsekord, mis tagaks metsaelupaigatüüpide kaitse) ning tagada liikidele vajalike liikumis- ja levikukoridoride säilimine.

Taarikõnnu looduskaitseala territooriumist moodustavad loodusdirektiivis nimetatud elupaigatüübid 72,7%. Metsaelupaigad moodustavad kaitseala pindalast 21%. Kaitseala kõige väärtuslikum elupaik on raba (Taarikõnnu raba (Põrguraba), Lõo (Aruniidu) raba ja Laianiidu raba), mis moodustab kaitseala pindalast 48,9%. Koos siirde- ja madalsoodega moodustavad sooelupaigad kaitseala pindalast 51,6%. Metsaelupaigad moodustavad kaitseala pindalast 21%. Metsaelupaikadest on Taarikõnnu looduskaitsealal esindatud siirdesoo- ja rabametsad (375 ha, mis moodustab 13,2% kaitseala pindalast), soostuvad ja soo-lehtmetsad (122,6 ha, mis moodustab 4,3% kaitseala pindalast), vanad loodusmetsad (69,5 ha, mis moodustab 2,4% kaitseala pindalast) ja rohunditerikkad kuusikud (32,1 ha, mis moodustab 1,1% kaitseala pindalast). Huumustoiteliste järvede ja järvikute elupaiga moodustavad rabalaukad (46,3 ha, mis moodustab 1,6% kaitseala pindalast).

Taarikõnnu looduskaitseala kaitse all hoidmine on oluline ka haruldaste ja ohustatud loomaliikide ja taimeliikide kaitseks. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud I kaitsekategooria liigid kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*); II kaitsekategooria liigid metsis (*Tetrao urogallus*) ja kolmehõlmaline batsaania (*Bazzania trilobata*); III kaitsekategooria liigid teder (*Tetrao tetrix*), laanepüü (*Bonasa bonasia*) ja öösorr (*Caprimulgus europaeus*).

Taarikõnnu looduskaitsealalt on leitud üks II kaitsekategooria samblaliik, kuus III kaitsekategooria kaitsealust soontaimeliiki ja kaks III kaitsekategooria kaitsealust samblaliiki. Taarikõnnu looduskaitsealal on kokku registreeritud 22 kaitsealust linnuliiki,

nendest kaks on I kaitsekategooria, neli II kaitsekategooria ja kuusteist III kaitsekategooria liigid. Taarikõnnu-Kaisma linnuala kaitse-eesmärgist tulenevalt kaitstakse Taarikõnnu looduskaitsealal kaljukotka, must-toonekure, tedre, metsise, laanepüü ja öösorri elupaiku. Natura andmebaasis on nimeliselt välja toodud kaljukotka, must-toonekure ja metsise kaitse.

Taarikõnnu looduskaitsealal on kolm kaljukotka pesa, mis kuuluvad ühele paarile. Kaks pesa paiknevad lähestikku (vahemaa 60 m). 2010. aastal pesitsesid kotkad ühes neist. Kolmas pesa on neist 1,5 km kaugusel. Seireandmed näitavad, et alal pesitsev kotkapaar on kasutanud eri aastatel eri pesasid, pesitsemine on olnud tõenäoliselt pidev. 2000. aastal oli kotkapaaril üks poeg. 2001. aastal oli paaril üks poeg, kes hukkus enne lennuvõimeliseks saamist. 2010. aastal oli paaril üks poeg. 2015 oli üks pesa asutatud ja lennuvõimestus üks poeg.

Taarikõnnu looduskaitsealal on teada kolm must-toonekure pesapaika: Aleti sihtkaitsevööndis ja Laianiidu raba ümbrusest, mis on kuulunud kahele kurepaarile. Viimastel aastatel ei ole must-toonekure pesitsemist Aleti püsielupaigas registreeritud. Viimaste keskkonnaregistrisse kantud vaatlusandmete kohaselt pesitses Aleti pesas 1999. ja 2002. aastal hiireviu. Laianiidu läänepoolses pesas pesitses must-toonekurg 2005. aastal, kui pesas oli neli poega. 2009. aastal oli pesa asustamata. 2011. aastal pesitses pesas taas must-toonekurg ning pesas said lennuvõimeliseks kolm poega.

Taarikõnnu looduskaitsealal on metsistele sobivad rabade kõrval paiknevad metsad, valdavalt raba-, siirdesoo- ja kõdusoomännikud. Kunagi kaheksa kukega mängud on vähenenud ühekuni kolmekukelisteks mängudeks. Taarikõnnu looduskaitsealal asuvad metsisemängud Aruniidu, Laianiidu, Põrguraba ja Selja sihtkaitsevööndis.

Taarikõnnu looduskaitsealal elavad tedred Lõo ja Taarikõnnu rabas, kus lindude arvukuseks on 2007. aastal hinnatud vastavalt 14 ja 12 kukke, 2012. aastal loendati kokku 19 kukke.

Taarikõnnu looduskaitsealal elab laanepüü hajusalt üle terve kaitseala, eelistades kuuse alusmetsaga metsakooslusi. Liigile sobivad elupaigad on valdavalt Aruniidu, Laianiidu ja Põrguraba sihtkaitsevööndis.

Arvestades eespool mainitud kõrget elupaigatüüpide osakaalu ja kaitsealustele liikidele sobivate elupaikade olemasolu on Taarikõnnu looduskaitseala moodustamine põhjendatud nii ala loodusväärtuste kaitse tagamiseks kui ka selleks, et kindlustada Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmine. Lisaks eespool kirjas olevale on Taarikõnnu looduskaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on ülepiinnaliselt Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitsealaga samades piirides asub Taarikõnnu loodusala kaitseala kuulub Taarikõnnu-Kaisma linnuala koosseisu.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna loodava Taarikõnnu looduskaitseala peamine kaitse-eesmärk on looduslike elupaikade ja liikide kaitse, siis on kaitseala tüübiks valitud looduskaitseala, et kaitsta tervikuna rabade, madalsoode ja märgade metsade elupaiku ning kaitsealuste liikide elupaiku. Looduskaitseala on kaitseala looduse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks.

Hoiuala kaitsekord ei võimalda eesmärkide täitmiseks mitme vajaliku piirangu rakendamist (nt ehitamine, jahil reguleerimine), mistõttu pole see antud juhul sobiv kaitstava loodusobjekti

tüüp. Samuti ei sobi kaitstava ala tüübiks püsielupaik, kuna püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte paljude väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Piiritlemisel on kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (metsasihid, kraavide kaldad, mõõdistatud maaüksused), mõttelisi sirgeid, teid ja kõlvikupiiri. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Taarikõnnu looduskaitseala pindala on 2846,3 ha. Kaitseala pindalast on eramaad 57,8 ha (8 maaüksust) ja riigimaad 2788,5 ha (11 maaüksust) Võrreldes varem kaitse all olnud territooriumiga väheneb kaitsealune territoorium 10,1 ha võrra. Varem oli kaitse all Taarikõnnu looduskaitseala 2834,9 ha ja Aleti must-toonekure püsielupaik 22,6 ha. Taarikõnnu looduskaitseala ja Aleti must-toonekure püsielupaiga piirid kattusid 0,1 ha ulatuses. Kaitseala pindala vähenemine on tingitud piirijoone kulgemise korrigeerimisest ajakohastatud kaartide alusel ja Tallinna-Lelle-Pärnu raudtee katastriüksuse väljaarvamisega kaitsealast.

Taarikõnnu looduskaitseala koosneb kahest lahustükist, mis on üksteisest eraldatud Tallinn-Lelle-Pärnu raudteega. Valdavalt on kaitseala piiritletud nii, et kui kaitseala välispiir kulgeb mööda kraavikallast, metsasihti või metsateed, siis jääb kraav, metsasiht või tee kaitsealast välja. Piirilõikudes, kus katastriüksuse piir ei lange päris täpselt kokku kraavikalda joonega on kaitseala piiritletud mööda katastriüksuse piiri nii, et kuni 1 meetri laiune katastriüksuse riba kraavikalda ja kaitstripiiri vahel ei jää kaitseala koosseisu. Piir kulgeb mööda kaitsealapolset kraavikallast, metsatee või metsasihi serva. Kaitseala piiritlemisel on lähtutud loodusväärtuste paiknemisest ja ala terviklikkusest.

Erisused kaitseala välispiiri kulgemisel

Katastriüksusel 93001:001:0015 kulgeb kaitseala välispiir katastriüksuse edelaosas mööda katastriüksuse piiri, mitte vahetult kraavikalda, muidu jääks katastriüksusest 27601:003:0096 kaitseala koosseisu ca 1 m laiune riba. Ei ole otstarbekas jätta kaitseala koosseisu nii kitsast kinnisturiba, mis lõuna poole liikudes muutub järjest kitsamaks.

Katastriüksusel 93001:001:0137 kulgeb kaitseala välispiir katastriüksuse idaosas mööda nimetatud katastriüksuse ja katastriüksuse 93001:001:0051 vahelist piiri kuni punktini koordinaatidega X: 24°52'5,481444"; Y: 58°41'2,860512", kust alates kulgeb piir lõuna suunas mööda magistraalkraavi kaitseala poolset serva kuni piiri käänupunktini.

Kaitseala lääneosas kulgeb kaitseala välispiir mööda katastriüksuste 27601:003:0061 ja 27601:002:0044 vahelist piiri mööda, mis jääb magistraalkraavist ca 3-4 meetrit kaitseala poole.

Katastriüksuste 29203:003:0009 ja 29203:003:1247; 29203:003:0009 ja 29203:003:0101; 29203:003:0009 ja 29203:003:0367; 29203:003:0009 ja 29203:003:0011 vahel kulgeb kaitseala välispiir nii, et nimetatud kaitstriüksuste piiril olevad kraavid jäävad kaitseala koosseisu. Sellest tulenevalt jääb katastriüksusest 29203:003:1247 kaitseala koosseisu 0,07 ha, katastriüksusest 29203:003:0011 jääb kaitseala koosseisu 0,7 ha ja katastriüksusest

29203:003:0101 jääb kaitseala koosseisu 0,1 ha suurune ala. Piirijoone selline kulgemine on otstarbekas seepärast, et soovikumetsade ja raba elupaigatüübi soodsa seisundi tagamiseks on vajalik katastriüksuste piiridel kulgevad kraavid sulgeda.

Katastriüksusel 27601:002:0094 on katastriüksuse põhjaosas võrreldes varasema kaitsealuse territooriumiga kaitseala koosseisust välja arvatud metsateede ääres olevad kaks tuletõrje veevõtutiiki. Samuti on kaitseala põhjaosas korrigeeritud kaitseala välispiiri nii, et Metsapere tee jääb täies ulatuses kaitsealast välja. Need alad arvatakse kaitseala koosseisust välja, kuna seal ei ole kaitsealuseid liike või kaitset vajavaid kooslusi. Katastriüksuse lääneservas kulgeb kaitseala piir põhjapooles osa mööda Tallinna–Lelle–Pärnu raudtee katastriüksuse ja antud katastriüksuse piiri, seejärel pöörduv piir kagusse mööda kaitseala poolset kraavikallast kuni Uru ojani (mis on valdavas osas kaevatud kraavi) ning edasi kulgeb mööda kaitseala poolset oja kallast kuni uuest Tallinna–Lelle–Pärnu raudtee katastriüksuseni. Edasi kulgeb piir mööda katastriüksuse piiri (Uru oja kaldast ca 3 meetrit kaitseala poole) kuni uuest Uru ojani, kust edasi kulgeb piir mööda uru oja kaitseala poolset kallast.

Kaitseala kaguosas katastriüksusel 29203:003:0015 kulgeb piir mööda Sauga jõe vasakut kallast lõunasse, kuni pöörduv Sauga jõest eemale (punktis koordinaatidega X: 24°55'11,656056"; Y: 58°40'5,778084") mööda katastriüksuse piiri kuni magistraalkraavini. Edasi kulgeb piir mööda magistraalkraavi kaitseala poolset serva kuni kraavi nurgani punkti koordinaatidega X: 24°55'57,72072"; Y: 58°39'57,197412", sealt edasi kulgeb piir mööda mõttelist sirget üle elektriliini sihi, sihi serva punkti koordinaatidega X: 24°55'59,142072"; Y: 58°39'57,055644". Antud punktist edasi kulgeb piir lõuna suunas mööda sihi serva, kuni katastriüksuse piirini, sealt edasi pöörduv piir itta ja kulgeb mööda katastriüksuse piiri, kuni punktini koordinaatidega X: 24°56'22,164"; Y: 58°39'52,12584", sealt pöörduv piir kirdesse ning kulgeb mööda mõttelist sirget kuni metsasihini punkti koordinaatidega X: 24°56'23.1108"; Y: 58°39'54,485784" Edasi kulgeb piir mööda metsasihi kaitseala poolset serva kuni metsateeni ja sealt edasi mööda metsatee serva ja siis edasi mööda metsatee servas olevat kraavi serva.

Kaitsealal on kuus sihtkaitsevööndit ja üks piiranguvöönd. Kaitsealal on Aleti, Aruniidu, Laianiidu, Põrguraba, Selja ja Uru sihtkaitsevöönd ning Kõnnu piiranguvöönd. Võrreldes varasemaga suureneb sihtkaitsevööndi pindala kokku 83,7 ha võrra. Sihtkaitsevööndi pindala suureneb 80,9 ha riigimaal ja 2,8 ha eramaal. Eidapera piiranguvöönd tsoneeriti sihtkaitsevööndiks ja liideti Põrguraba sihtkaitsevööndiga. Sihtkaitsevöönd moodustab kaitseala pindalast 92%.

Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik metsa- ja sookoosluste loodusliku arengu tagamiseks ning seeläbi elustiku mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade säilimiseks. Piiranguvööndi kaitsekord ei taga metsa- ja soo-elupaikade (nt vana loodusemets (9010*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080)) soodsat seisundit, sest võimaldab metsa majandamist ja kuivendussüsteemide hooldamist. Kohati on sihtkaitsevööndisse arvatud nooremaid ja praegu väikse loodusväärtusega metsi. Ala on paiguti intensiivselt majandatud, mille tagajärjel on vana mets säilinud kohati vaid fragmentidena. Väärtuslike metsaelupaikade säilitamiseks on sihtkaitsevööndisse arvatud suuremad metsaalad, kus tulevikus kujuneksid välja ökoloogiliselt terviklikud metsakooslused ja väheneks negatiivse servaepekti mõju loodusemetsas (struktuurilt mitmekesisest ja metsakasvatuse seisukohast raieküpsuse saavutanud metsade) elutsevatele liikidele. Vaid fragmente kaitstes ei suurene ala soodne seisund liikide elupaigana.

Aleti sihtkaitsevöönd

Aleti sihtkaitsevööndi pindala on 21,6 ha ja see moodustab 0,7% kogu kaitseala territooriumist. Sihtkaitsevöönd on moodustatud Aleti must-toonekure püselupaiga põhjal. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik metsaelupaikade ning I kaitsekategooria loomaliigi elupaiga kaitseks. Aleti sihtkaitsevööndi piir ühtib Taarikõnnu looduskaitseala välispiiriga, mis jääb Sauga jõega paralleelsest sihist põhja poole, kusjuures siht ja jõgi jääb piirnevasse piiranguvööndisse.

Sihtkaitsevööndi kaitserežiim erineb naaberalade režiimist, kuna Aleti sihtkaitsevööndis on kehtestatud liikumiskeeld 15. märtsist kuni 31. augustini. Liikumiskeeld on kehtestatud must-toonekure kaitseks.

Aruniidu sihtkaitsevöönd

Aruniidu sihtkaitsevööndi pindala on 919,1 ha ja see moodustab 32,3% kogu kaitseala territooriumist. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik soo- ja metsaelupaikade ning II kaitsekategooria loomaliigi elupaikade kaitseks. Sihtkaitsevööndi tuumiku moodustab Lõo (Aruniidu) raba. Raba ümbritsevad siirde- ja õõtsiksood, siirdesoo- ja rabametsad ning soovikumetsad. Aruniidu sihtkaitsevööndi piir ühtib Taarikõnnu looduskaitseala lahustüki välispiiriga, mis jääb Tallinna–Lelle–Pärnu raudteest lääne poole.

Sihtkaitsevööndi kaitserežiim erineb naaberalade režiimist, kuna Aruniidu sihtkaitsevööndis on keelatud jahipidamine 1. veebruarist kuni 31. augustini. Jahipidamine on keelatud metsise kaitseks.

Laianiidu sihtkaitsevöönd

Laianiidu sihtkaitsevööndi pindala on 213,1 ha ja see moodustab 7,5% kogu kaitseala territooriumist. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik soo- ja metsaelupaikade ning I ja II kaitsekategooria loomaliikide elupaikade kaitseks. Sihtkaitsevööndi tuumiku moodustab Laianiidu raba. Raba ümbritsevad siirdesoo- ja rabametsad ning soovikumetsad. Laianiidu sihtkaitsevööndi piir ühtib Taarikõnnu looduskaitseala välispiiriga ning lääneosas Uru sihtkaitsevööndi piiriga. Laianiidu ja Põrguraba sihtkaitsevööndi vaheline piir kulgeb mööda Sauga jõe paremat kallast (Sauga jõgi jääb Laianiidu sihtkaitsevööndisse).

Sihtkaitsevööndi kaitserežiim erineb naaberalade režiimist, kuna Laianiidu sihtkaitsevööndis on kehtestatud liikumiskeeld 1. veebruarist kuni 31. augustini. Liikumiskeeld on kehtestatud must-toonekure ja metsise kaitseks.

Põrguraba sihtkaitsevöönd

Põrguraba sihtkaitsevööndi pindala on 990,3 ha ja see moodustab 34,8% kogu kaitseala territooriumist. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik soo- ja metsaelupaikade ja metsise elupaikade kaitseks. Sihtkaitsevööndi tuumiku moodustab Taarikõnnu raba (Põrguraba). Raba ümbritsevad siirdesoo- ja rabametsad ning soovikumetsad. Põrguraba sihtkaitsevööndi piir ühtib Taarikõnnu looduskaitseala välispiiriga ning sihtkaitsevööndi lõunaosas Uru sihtkaitsevööndi piiriga ja loodeosas Kõnnu piiranguvööndi piiriga. Põrguraba sihtkaitsevööndi ja Kõnnu piiranguvööndi vaheline piir kulgeb mööda kuivenduskraavi kallast, nii et kuivenduskraav jääb piiranguvööndisse. Taarikõnnu raba lõunaosas kulgeb piir üle raba mööda mõttelisi sirgeid, alustades kaitseala välispiiri käänupunktist koordinaatidega X: 24°55'4,555056"; Y: 58°40'45,280452", sealt punkti X: 24°52'50,942316"; Y: 58°41'39,046632" ja sealt metsasihi alguspunkti kuivenduskraavi vasakul kaldal

X: 24°52'24,318372"; Y: 58°41'38,559912". Edasi kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda metsasihi lõunapoolset serva kuni kaitseala välispiirini.

Sihtkaitsevööndi kaitserežiim erineb naaberalade režiimist, kuna Põrguraba sihtkaitsevööndis on keelatud jahipidamine 1. veebruarist kuni 31. augustini. Jahipidamine on keelatud metsise kaitseks.

Selja sihtkaitsevöönd

Selja sihtkaitsevööndi pindala on 112,8 ha ja see moodustab 4% kogu kaitseala territooriumist. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik soo- ja metsaelupaikade ning metsise elupaikade kaitseks. Sihtkaitsevööndi tuumiku moodustab Kõnnu metsisemänguala. Selja sihtkaitsevööndi piir ühtib lääneosas Taarikõnnu looduskaitseala välispiiriga ning põhja-, ida- ja lõunaosas Kõnnu piiranguvööndi piiriga. Sihtkaitsevööndi põhjapiir kulgeb mööda Taarikõnnu tee piirdekraavi metsapoolset kallast. Sihtkaitsevööndi idapiir kulgeb mööda Ura oja sihtkaitsevööndi poolset kallast (Ura oja jääb piiranguvööndi koosseisu). Sihtkaitsevööndi lõunapiir kulgeb mööda kuivenduskraavi sihtkaitsevööndi poolset kallast.

Sihtkaitsevööndi kaitserežiim erineb naaberalade režiimist, kuna Selja sihtkaitsevööndis on keelatud jahipidamine 1. veebruarist kuni 31. augustini. Jahipidamine on keelatud metsise kaitseks.

Uru sihtkaitsevöönd

Uru sihtkaitsevööndi pindala on 369,3 ha ja see moodustab 13% kogu kaitseala territooriumist. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik soo- ja metsaelupaikade ning kaljukotka ja metsise elupaikade kaitseks. Sihtkaitsevööndi tuumiku moodustavad Põrguraba lõunaserva rabametsad ja loodusmetsad. Uru sihtkaitsevööndi piir ühtib põhja- ja kirdeosas Põrguraba sihtkaitsevööndi piiriga, lääneosas Laianiidu sihtkaitsevööndi piiriga ning ülejäänud piiri osas kaitseala välispiiriga.

Sihtkaitsevööndi kaitserežiim erineb naaberalade režiimist, kuna Uru sihtkaitsevööndis on kehtestatud liikumiskeeld 1. veebruarist kuni 31. juulini. Liikumiskeeld on kehtestatud kaljukotka ja metsise kaitseks.

Kõnnu piiranguvöönd

Kõnnu piiranguvööndisse jäävad alad, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kõnnu piiranguvööndi pindala on 220,1 ha ja see moodustab 7,7% kogu kaitseala territooriumist. Piiranguvöönd on piiritletud looduskaitseala välispiiri ning Aleti, Põrguraba ja Selja sihtkaitsevööndi piiridega. Piiranguvööndi režiim võimaldab kaitsealal mõõduka intensiivsusega majandustegevust. Arvestades vööndis olevate metsakoosluste madalat esinduslikkust, on mõistlik lubada metsade osalist majandamist. Piiranguvöönd seob kaitseala ühtseks ökoloogiliseks tervikuks. Kuna piiranguvööndisse jäävad metsise toitumis- ja pesitsemisalad, siis on vajalik reguleerida metsamajanduslikke tegevusi.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitsereežiimi uuendamise vajaduse tingis vana korraga kaitseala kaitsereežiimi ebaselgus ja ebapiisavus. Kaitseala kaitse-eeskirja koostamise aluseks olid: 1) Taarikõnnu looduskaitseala kaitsekorralduskava koostamise käigus tehtud välitööde tulemused; 2) Keskkonnaameti ja Keskkonnaagentuuri kogutud seireandmed; 3) Mari Raidla ja Kristo Kiikeri 2015. aastal koostatud ekspertiis „Taarikõnnu looduskaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja eelnõu ekspertiis”.

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodusväärtusi ning Mari Raidla ja Kristo Kiikeri eksperdiarvamust kaitse-eeskirja, tsoneeringu ja kaitsekorra kohta (Raidla, M. ja Kiikeri, K. 2015. Taarikõnnu looduskaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja eelnõu ekspertiis). Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate liikide ja elupaikade soodsa seisundi. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32, edaspidi *PS*). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Tulenevalt *PS* §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolomuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmarke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Kaevandamisalase ja metsamajandusliku ettevõtluse korral on risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Vastavalt kaitsekorra eripärale, majandustegevuse piiramise astmele ja asukohale on kaitseala jagatud kuueks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse määrusega

kehtetuks Vabariigi Valitsuse 30. mai 2001. a määrus nr 189 „Taarikõnnu looduskaitseala kaitse alla võtmine ja Taarikõnnu looduskaitseala kaitse-eeskiri”.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita pilliroo ega adru varumist, kuna kaitsealal ei leidu adru ega ole märkimisväärseid roo kasvukohti.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala kogu kaitsealal, välja arvatud must-toonekure ja kaljukotka pesitsusperioodi tõttu kehtestatud liikumispiirangu ajal. Aleti ja Laianiidu sihtkaitsevööndis on inimeste liikumine piiratud 15. märtsist kuni 31. augustini ja Uru sihtkaitsevööndis 15. veebruarist kuni 31. juulini. Liikumispiirang neis vööndites on määratud kaitsealuste liikide pesitsusaegse rahu tagamiseks. Erisus inimeste viibimisele sihtkaitsevööndis keelatud ajal kehtib kaitseala valitseja nõusolekul teostatavale teadustegevusele, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusele ning järelevalve- ja päästetöödele. Liikumispiirangu ajad must-toonekure ja kaljukotka häirimatu pesitsemise ja metsise kaitse tagamiseks tulenevad looduskaitseadusest, metsise kaitse korraldamise tegevuskavast ja jäljendavad keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrusest nr 1 „Metsise püselupaikade kaitse alla võtmine” kasutatud liikumispiirangu aegu. Aleti ja Laianiidu sihtkaitsevööndis on liikumispiirangu algusele kehtestatud erisus võrreldes looduskaitseaduses must-toonekure kaitseks sätestatud liikumiskeeluga, kuna see vöönd hõlmab nii metsise kui ka must-toonekure elupaika. Inimeste liikumine kaitsealal väljaspool kaitsealuste lindude pesitsusperioodi kaitse-eesmärkide saavutamist ei takista.

Kaitseala teedel on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine (arvestades sealjuures ka liiklusseaduse § 154 toodud piirangud maastikusõidukitele), välja arvatud määruse § 12 punktides 3 ja 4 sätestatud ajal Aleti, Laianiidu ja Uru sihtkaitsevööndis. Aleti, Laianiidu ja Uru sihtkaitsevööndis on kehtestatud inimese liikumiskeeld kaitsealuste liikide pesitsemisperioodil. Kuna teid liikumispiiranguga sihtkaitsevöönditesse ei jää, siis liikumispiirangud ei takista kaitsealale jäävate teede kasutamist. Ehitusseadustiku mõistes on kõik teed rajatised ja nendel liiklemisel tuleb lisaks arvestada liiklusseaduses sätestatud erisustega. Kavandatavad sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmise leevendused ei sea ohtu looduskaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid kahjustab pinnast ja on kahjulik elupaikade seisundile, mistõttu on sõitmine väljaspool teid keelatud. Erisusena on sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sealhulgas metsa- ja põllumajandustöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

Kuna kaitsealal pole radu ja nende tekkimine kahjustaks kaitse eesmärgiks olevaid elupaiku, ei lubata kaitse-eeskirjaga jalgratastega radadel sõitmist. Kuna rajad võivad tekkida pelgalt jalgratastega sõitmise tulemusena, siis välditakse piiranguga isetekkeliste radade tekkimist kaitsealale.

Kaitseala vetel võib sõita sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga. Sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine ei ole lubatud. Kaitsealal on ujuvvahendiga võimalik liigelda Allikuniidu ja Põrguraba suurematel laugastel ning suurematel magistraalkraavidel (Sauga jõgi, mis on kraavitatud). Kaitsealal olev jõelõik on kitsas ning puudest takistatud, nii et veekogude elustikul on piisavalt varjevõimalusi ja aega peitumiseks. Seetõttu on ka risk

sisepõlemismootorita ujuvvahenditega sõitmisega kaasnevate ohutegurite realiseerumiseks väike, mistõttu piirangute seadmise vajadus puudub. Ujuvvahenditega liikumisel tuleb arvestada Uru ja Laianiidu sihtkaitsevööndites kehtestatud liikumispiirangutega, arvestades, et ujuvvahendiga sõitmiseks sobivaid veekogusid leidub ka nimetatud liikumispiirangutega vööndites.

Telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal on lubatud ainult kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Praegu külastuskorralduslikke rajatise kaitsealal ei asu ning lähitulevikus ei ole neid plaanis sinna ka rajada. Reguleerimine võimaldab vajadusel külastuskorralduslike rajatiste rajamist. Õuemaal on lubatud telkida ja lõkke teha omaniku loal (arvestades keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 35-36 sätestatud). Lõkke tegemise ja telkimise piirang on tingitud soo- ja metsaelupaikade kaitsest. Tule kontrollimatu tegemine on seotud suure tuleriskiga.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud linnujaht. Jahipidamise ajalise piirangu seadmisel on juhitud metsise kaitse tegevuskavast (Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava, 2015) ja looduskaitseaduse § 50 lõikest 5: jahipidamise keeld kehtib metsise, kaljukotka ja must-toonekure pesitsemise ja poegade eest hoolitsemise ajal (1. veebruarist kuni 31. augustini) Aleti, Aruniidu, Laianiidu, Põrguraba, Selja ja Uru sihtkaitsevööndis. Pesakonnad elavad koos emalinnuga sügiseni. Häirimise korral jätab emalind pojad üksi ja nende ellujäämine, eriti jahedate ilmadega, on küsitav. Väljaspool lindude pesitsusaega ja pärast poegade iseseisvumist ei kahjusta jahipidamine kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.

Linnujaht on keelatud kogu kaitsealal, kuna linnustiku kaitse (sealhulgas jahilinnu laanepüü) on kaitseala üks olulisimaid prioriteete. Kaitseala kuulub ka Taarikõnnu-Kaisma linnuala koosseisu ja seetõttu tuleneb linnudirektiivist kohustus kaitsta linde ka nende rände-, peatus- ja koondumiskohtades. Kuna kaitseala on oluline lindude kaitseks, ei saa linnujahti lubada ka pesitsusvälisel perioodil. Linnujahi pidamine häirib oluliselt linde ja linnujahiga kaasneva häirimise tõttu võivad linnud pikemas perspektiivis traditsioonilistest elupaikadest loobuda. Samas sunnivad jahist tingitud häiringud juba nüüd tundlikuks muutunud linde elupaikadest enne rändevalmidust lahkuma, mistõttu vähendab kurnatus lindude sigimisedukust.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lisasööta jahilulkeid, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, seada projekteerimistingimusi ja anda ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspäraselt ootust sellise

tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus ei kahjusta loodusväärtusi, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevööndi kaitsereežiim on vajalik kaitseala eesmärkide saavutamiseks ja loodusväärtuste säilimiseks. Sihtkaitsevööndi režiim võimaldab tagada metsa- ja sookoosluse loodusliku arengu. Kaitsealal on kuus sihtkaitsevööndit: Aleti, Aruniidu, Laianiidu, Põrguraba, Selja ja Uru sihtkaitsevöönd.

Aleti sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemi elupaikade kaitse ja kaitsealuse linnuliigi must-toonekure elupaiga kaitse. Kaitstav elupaigatüüp on vanad looduspõõsad.

Aruniidu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on soo- ja metsaökosüsteemi elupaikade kaitse ja taastamine ning kaitsealuste linnuliikide metsise, tedre, laanepüü ja öösorri elupaikade kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on huumustoitelised järved ja järvikud, rabad, siirde- ja õõtsiksood, nokkheina kooslused, vanad looduspõõsad, vanad laialehised metsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad.

Laianiidu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on soo- ja metsaökosüsteemi elupaikade kaitse ja taastamine ning kaitsealuste linnuliikide must-toonekure, metsise, laanepüü ja öösorri elupaikade kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on rabad, vanad looduspõõsad, vanad laialehised metsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad.

Põrguraba sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on soo- ja metsaökosüsteemi elupaikade kaitse ja taastamine, kaitsealuste linnuliikide metsise ja laanepüü elupaikade kaitse ning kaitsealuse taimeliigi kolmeaastase batsaania kasvukohtade kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on huumustoitelised järved ja järvikud, rabad, siirde- ja õõtsiksood, nokkheina kooslused, vanad looduspõõsad, vanad laialehised metsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad.

Selja sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemi elupaikade kaitse ja taastamine ning kaitsealuse linnuliigi metsise elupaikade kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on siirdesoo- ja rabametsad.

Uru sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on soo- ja metsaökosüsteemi elupaikade kaitse ja taastamine, kaitsealuste linnuliikide kaljukotka ja metsise elupaikade kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on huumustoitelised järved ja järvikud, rabad, nokkheina kooslused, vanad looduspõõsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud kohas. Rohkem kui 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

Sihtkaitsevööndis ei asu ettevalmistatud õppe- ja matkaradu ega muid kohti, mis ümbritsevale loodusele ja elustikule mõju avaldamata sobiksid massiürituste korraldamiseks. Külastuskorralduslike rajatiste järele puudub kaitsealal praegu vajadus, sest ala asub inimasustusest eemal ja külastajaid satub siia harva. Rahvaürituste korraldamisega seotud leevendus on tehtud eeskätt teadus- või õppeotstarbel korraldatavate koolituste ja matkade läbiviimiseks. Taarikõnnu looduskaitseala külastatakse vähe, peamiselt marjade ja seente korjamiseks. Kaitseala on tuntud pigem kohalikele ja külastussurve neile pole kuigi suur. Sedalaadi üritused toimuvad väikestele gruppidele ja üritusi on harva, seega ei kahjusta see leevendus kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist, kuna kaitse-eesmärgiks olevate liikide pesitsemisajal kehtib liikumispiirang.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja loodusliku veerežiimi taastamine. Regulatsiooni eesmärk on tagada väljaspool kaitseala asuvate maaparandussüsteemide eesvoolude korrasolek. Üldjuhul jäävad maaparandussüsteemide eesvoolud kaitseala piirile, kuid võib tekkida vajadus teha maaparandussüsteemide hooldustöid ka kaitsealal. Näiteks likvideerida kaitseala piiril asuvaid kraaviummistusi ja langenud puid. Sookoosluste soodsa seisundi säilimiseks on vajalik taastada kaitseala territooriumile jäävate sookoosluste looduslik veerežiim.

Piirkonna loodusliku veerežiimi taastamine on oluline metsise, tedre, soolinnustiku, musttoonekure ja kaljukotka hea seisundi tagamiseks. Veerežiimi taastamine aitab säilitada rabade, siirdesooda, raba- ja siirdesoometsade, soostuvate ja soo-lehtmetsade seisundit ning mõjub soodsalt vanade looduspõõsade seisundile.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, samuti on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Regulatsiooni eesmärk on tagada sihtkaitsevööndis olevate väärtuslike elupaikade ja kaitsealuste liikide elupaikade soodne seisund.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks, samuti olemasolevate ehitiste hooldustööd. Regulatsioon on vajalik, et vajaduse korral rajada ja hooldada kaitseala veerežiimi reguleerimiseks vajalikke ehitisi. Samuti lubab regulatsioon vajaduse korral hooldada olemasolevaid teid, paigaldada infotahvleid ja kaitseala tähiseid. Regulatsioon on vajalik kaitsealale jäävate teede ja kraavide hooldamiseks. Tulenevalt tehnoloogiast, ehitise eripärast ja asukohast ei saa määrusega lõplikult hinnata, kas ehitustegevus ohustab kaitse-eesmärke või mitte, mistõttu jääb see kaitseala valitseja igakordseks kaalutusotsuseks. Kuna kaitseala valitsejale jääb õigus hinnata hooldustööde mõju kaitse-eesmärkidele, siis ei sea nimetatud leevendus ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist.

2.5.4.3. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Taarikõnnu looduskaitseala metsa- ja sookoosluste loodusliku veerežiimi taastamiseks on vajalik kraavide sulgemine. Need tööd lähtuvad eelkõige vajadusest saavutada võimalikult

kiiresti koosluste ja liikide soodne seisund. Hinnanguliselt on Taarikõnnu looduskaitsealal vaja sulgeda 37 km kraave. Täpne vajadus selgub veerežiimi taastamise projekteerimisel, mille käigus tuleb arvestada ka sellega, et kraavide sulgemise mõju ei kanduks kaitsealalt väljapoole. Veerežiimi taastamise mõju hõlmab ligikaudu 1114 ha suurust ala.

2.5.4.4. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitsealal on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, arvestades määrusega sätestatud erisustega. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Kaitseväärtusi arvestades ei saa lubada kaitsealal majanduslikust huvist lähtuvaid arendusi.

Aleti ja Laianiidu sihtkaitsevööndis on keelatud inimeste viibimine 15. märtsist kuni 31. augustini, Uru sihtkaitsevööndis on keelatud inimeste viibimine 1. veebruarist kuni 31. juulini, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

Sihtkaitsevööndites on liikumiskiirangu seadmisel juhitud looduskaitseaduse § 50 lõikest 5. Aleti ja Laianiidu sihtkaitsevööndis on liikumiskiirang seatud must-toonekure kaitseks ja Uru sihtkaitsevööndis on liikumiskiirang seatud kaljukotka kaitseks.

Aruniidu, Laianiidu, Põrguraba, Selja ja Uru sihtkaitsevööndis on keelatud jahipidamine 1. veebruarist kuni 31. augustini. Piirang on seatud metsise kaitseks. Piirangu täpsem selgitus on esitatud seletuskirja punktis 2.5.2.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Kõnnu piiranguvöönd. Piiranguvööndi eesmärgid on elustiku mitmekesisuse ning haruldaste ja ohustatud liikide elupaikade soodsa seisundi kaitse. Piiranguvööndisse on jäetud majandamisest tugevalt mõjutatud metsakooslused, mis on suures osas metsise pesitsusterritooriumiks. Metsise elupaigad on seatud ka piiranguvööndi kaitse-eesmärgiks.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi. Näiteks tuleb metsade majandamisel arvestada kaitse-eeskirjaga kehtestatud uuendusraie langi pindaladega, metsatöödel tuleb arvestada metsise pesitsusajaga, piiranguvööndis on keelatud

väetise, biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine jms.

Piiranguvööndis on lubatud kuni 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud rohkem kui 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas. Rahvaüritusel osalejate arvu piiramine on vajalik liigse inimkoormuse ohjamiseks koormustundlikes elupaikades. Põhjendus on esitatud sihtkaitsevööndi piirangu selgituses seletuskirja punktis 2.5.4.2.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine. Piiranguvööndis puuduvad looduslikud veekogud, mille veetaseme saab reguleerida, kuid samas võib tekkida vajadus maaparandussüsteemide ümberkujundamiseks ning mõne piirkonna loodusliku veerežiimi taastamiseks. Samuti võib tekkida vajadus kaitseala piirijõe, Sauga jõe loodusliku veerežiimi taastamiseks. Seetõttu on kaitse-eeskirjaga antud võimalus kaitseala valitseja kooskõlastusel veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmiseks. Tulenevalt tööde iseloomust ja tehnoloogiast ei saa määrusega lõplikult hinnata, kas veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine ohustab kaitse-eesmärke või mitte, mistõttu jääb see igakordseks kaalutusotsuseks. Kuna kaitseala valitsejale jääb õigus hinnata piiranguvööndis olevate veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmisega kaasnevate tööde mõju kaitseväärtustele, siis ei sea nimetatud leevendus ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd, tee, tehnovõrgu rajatise või muu tootmisotstarbeta rajatise ehitamine kaitseala või kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks. Kaitseala piiranguvööndi läbivad lähipiirkonna metsade majandamiseks olulised ühendusteel. Regulatsiooniga lubatakse kaitseala valitseja nõusolekul olemasolevate metsateede hooldustööd. Metsateede hooldustööd on osaliselt seotud ka olemasolevate maaparandussüsteemide ja truupide (ehitiste) hooldustöödega. Vajaduse korral on võimalik ehitada uusi rajatise näiteks metsa kuivendussüsteemide rekonstrueerimisel või loodusliku veerežiimi taastamisel. Tulenevalt tehnoloogiast, ehitise eripärast ja asukohast ei saa määrusega lõplikult hinnata, kas kuivendussüsteemide hooldus ohustab kaitse-eesmärke või mitte, mistõttu jääb see igakordseks kaalutusotsuseks. Kuna kaitseala valitsejale jääb õigus hinnata hooldustööde mõju kaitse-eesmärkidele, siis ei sea nimetatud leevendus ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist.

Selleks et tagada looduskaitseala metsa- ja sookosluste terviklikkust ning kaitsealuste liikide soodsat seisundit, on piiranguvööndis lubatud uuendusraie ainult kaitseala valitseja nõusolekul. Uuendusraie puhul ei saa määrusega lõplikult hinnata, kas konkreetne raietöö ohustab kaitse-eesmärke või mitte, mistõttu jääb see igakordseks kaalutusotsuseks. Piiranguvööndisse jäävad metsise elupaigad ning seepärast on kaitse-eeskirjaga lubatud uuendusraie tegemine ajavahemikul 1. septembrist kuni 31. jaanuarini. Kuna kaitseala valitsejale jääb õigus hinnata piiranguvööndis tehtava uuendusraie mõju kaitseväärtustele, siis ei sea nimetatud leevendus ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist.

Uuendusraiatele piirangute seadmisel on lähtutud peamiselt metsise elupaiga soodsa seisundi tagamisest, arvestades ka muid piiranguvööndi kaitse-eesmärke. Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud lageraie langi suurusega kuni 1 ha ja turberaie langi suurusega kuni 2 ha. Sarnased piirangud on seatud ka metsise kaitse tegevuskava alusel kokkulepitud metsise püselupaikade kaitse alla võtmise määruses. Piiranguvööndi metsad seovad kaitseala üheks ökoloogiliseks tervikuks ning on olulised kaitsealuste liikide elupaigad ja liikumiskoridorid. Piirkonna metsade ökoloogilise sidususe ja liikide elupaikade säilimiseks

ei ole hea metsi lageraie korras maha raiuda. Piiranguvööndi metsad on olulised metsise elupaigad. Metsise elupaikade kaitse seisukohalt on oluline vältida metsamaastiku killustumist. Metsa kaitsefunktsiooni ja uuendamise vajaduse vahel kompromissi saavutamiseks on sätestatud, et lageraie korral ei tohi langi suurus olla üle 1 ha. Teadaolevalt on metsisemängud tugevad seal, kus 800 m raadiuses mängukohast pole metsas suuremaid kui 0,6 ha auke. Kuna osa metsise elupaigast on sihtkaitsevööndis, kus killustumist ei teki, siis lubatakse piiranguvööndis mõnevõrra leebemalt majandada. Lisaks ei tohi raietöödega üle 60 aasta vanuse metsa osakaal piiranguvööndis jääda väiksemaks kui 50%. 2016. aasta seisuga oli piiranguvööndis vana metsa osakaal 55%. Selline vanametsa osakaalu nõue koos langi suuruse piiranguga aitab hoida ala killustamist talutavas piirides.

Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta raielangile hektari kohta alles vähemalt 20 tihumeetrit puid, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alaliseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast. Need tingimused aitavad säilitada piirkonna elustiku mitmekesisust.

2.5.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavarade kaevandamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Energiapuistu korral on tegemist intensiivselt majandatava monokultuurse kultuurkooslusega, mille rajamiseks ei ole kaitsealal kohta. Energiapuistute ja puhtpuistute rajamine vähendab looduslikku mitmekesisust, rikub metsakoosluste looduslikku tasakaalu ning liikide ja vanuse mitmekesisust. Energiapuistu rajamine nõuaks mõne olemasoleva koosluse pindala vähendamist ja on seega vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega. Maavara kaevandamine ja uue maaparandussüsteemi rajamine rikuks piirkonna veerežiimi ja elupaikade seisundit ning on seega vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega.

Piiranguvööndis on keelatud väetise, biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine. Kaitseala piiranguvööndisse jäävad valdavalt nooremad majandatavad liigniisked metsad, kus väetise ja biotsiidi kasutamise korral on väga suur risk, et need satuvad kaitseala väärtuslikele elupaigatüüpidele ja veekogudesse (Sauga jõkke). Biotsiidi, väetise ja taimekaitsevahendi kasutamine mõjutab koosluste looduslikku tasakaalu ja elustiku mitmekesisust.

Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Piiranguvööndis on tegemist valdavalt soisel pinnasel olevate metsadega ning metsatehnika liikumisel kahjustatakse tugevalt pinnast. Väiksemate metsatööde ning kuivema pinnasega aladel, kus pinnase vastupidavus on suurem, saab kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel.

3. Menetluse kirjeldus

Taarikõnnu looduskaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 15. maist – 4. juunini 2017. a Keskkonnaameti Lõuna regiooni Viljandi kontoris ja Vändra Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 16. mail 2017. a maakondlikus ajalehes Pärnu Postimees ja 17. mail 2016. a maakondlikus ajalehes Raplamaa Sõnumid. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise

teade 15. mai 2017. a.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva nelja kinnisasja kuuele eraomanikule ja Riigimetsa Majandamise Keskusele, Pärnu Maavalitsusele, Rapla Maavalitsusele, Kehtna Vallavalitsusele ning Vändra Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Avalikustamise käigus arvamusi ja ettepanekuid ei esitatud.

Taarikõnnu looduskaitseala kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 8. juunil 2017. a Vändra Vallavalitsuse saalis, kus osales viis isikut. Arutelul kaitse-eeskirja eelnõule parandusettepanekuid ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku.

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktiga 415 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Taarikõnnu loodusala, mille kaitseks on moodustatud Taarikõnnu looduskaitseala. Seetõttu tuleb Taarikõnnu looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Taarikõnnu looduskaitsealal on oluline kaitse-eesmärk mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse.

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktiga 56 on moodustatud Taarikõnnu-Kaisma linnuala. Taarikõnnu looduskaitseala kuulub Taarikõnnu-Kaisma linnuala

koosseisu. Seetõttu tuleb Taarikõnnu looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Taarikõnnu loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436—676).

Kaitseala moodustamisega tuleb muuta ka loodus- ja linnuala piiri. Pärast Taarikõnnu looduskaitseala moodustamist viiakse Taarikõnnu loodusala piirid vastavusse Taarikõnnu looduskaitseala piiriga ja korrigeeritakse Taarikõnnu-Kaisma linnuala piiri. Piirimuudatused on tingitud loodusväärtuste paiknemisest, kaitseala laiendustest ning loodus- ja linnuala piiri ebaloogilisusest (piir kulgeb kohati mööda erinevaid kraavikaldaid ja üle katastripiiride). Sellega seonduvalt tehakse pärast määruse jõustumist Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Taarikõnnu loodusala ja Taarikõnnu-Kaisma linnuala piire.

Loodusala osakaal suureneb järgmistel katastriüksustel: Peedu ja Raudsepa. Loodusala osakaal väheneb järgmistel katastriüksustel: Linamaa ja Aadu-Jaani.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada metsakoosluste ja seal leiduvate liikide ning sookoosluste kaitse. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Taarikõnnu looduskaitseala on juba riikliku kaitse all, looduskaitsealal ei asu hooneid ega tootmisrajatisi, 98% alast on riigi omanduses olev maa, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Mõju majandusele on keskmine. Mõju majandusele avaldub kaitsekorraga seatud piirangutes metsade majandamisel.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate

planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Vastavalt 2009. aastal kehtestatud Vändra valla üldplaneeringule ja 2009. aastal kehtestatud Kehtna valla üldplaneeringule on tegemist Taarikõnnu looduskaitsealaga ning Taarikõnnu loodusala. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis omavad puutumust eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse (edaspidi *MaaMS*) §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulu vähenemine. MaaMS § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. MaaMS § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kehtna vallas vähenes kaitsealuse territooriumi pindala ühtekokku 4,5 ha võrra, samas suurenes sihtkaitsevööndi pindala 88 ha võrra. Ühtekokku laekub Kehtna vallas maamaksu vähem ligikaudu 170 eurot aastas. Vändra vallas vähenes kaitsealuse territooriumi pindala ühtekokku 5,6 ha võrra, mille tulemusena suureneb Vändra valla maamaksu laekumine ligikaudu 14 euro võrra.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Taarikõnnu looduskaitsealal on 57,78 ha eramaid. Maa-ameti tehingute andmebaasi alusel toimus Kehtna ja Vändra vallas 2014. aastal 2387 ha maatulundusmaaga 203 tehingut kogusummas 5 963 983 eurot, seega on ühe hektari hind keskmiselt 2498 eurot. Kaitsekorra muudatustega suurenes rangelt kaitstava eramaa hulk 2,8 ha võrra.

Kaitsealal jääb eramaadele 45,6 ha metsamaad, mis asub sihtkaitsevööndis. Täiendavalt suurenes sihtkaitsevööndis metsamaa hulk eramaal 2,8 ha võrra, mistõttu võib pärast määruse jõustumist tekkida vajadus suurendada 208 euro võrra Natura erametsamaa toetuse eelarvet, kui toetuse taotlemise aktiivsus võrreldes praegusega suureneb. Kaitsealal, mis on ühtlasi loodusala, saab taotleda metsatoetust 110 eurot sihtkaitsevööndi metsamaa hektari kohta.

Taarikõnnu looduskaitseala kaitsekorra uuendamise arvatakse kaitseala koosseisus piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse riigimetsa 88 ha (muudetav ala jääb Raplamaale). Lähtudes sellest, et ka piiranguvööndi metsade majandamine oli varem kitsendatud ja vastavalt RMK arvutustele on majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest, vähendab range kaitse Raplamaal puidukasutuse tulu keskmiselt 9 eurot hektari kohta aastas. Seega väheneb iga-aastane saamata jäänud puidutulu Taarikõnnu kaitseala moodustamisega 550 euro võrra aastas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada,

esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastasid eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

(allkirjastatud digitaalselt)
Siim Kiisler
Keskkonnaminister